Original Article **Open Access**

Health Law Journal

2025; 3: e22

International ThinkTank of Human Dignity | The Bioethics and Health Law Institute | The Iranian Association of Medical Law

Civil Liability Arising from the Violation of the Right to Healthy Nutrition and Food Security in Iranian Law

Mohammad Javad Abdollahi[1*], Imaneh Shalforoush Amiri[2], Zahra Derakhshan Houreh[2]

1. Department of Law, Kho.C., Islamic Azad University, Khomeinishahr, Iran.
2. Department of Law, Na.C., Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Food security and access to healthy and safe nutrition are among the most important foundations for realizing the right to health and are considered fundamental human rights. In addition to its direct connection with human dignity, this right plays a decisive role in sustainable development and social justice. Considering global challenges such as climate change, population growth, economic crises and disruptions in food supply chains, ensuring sustainable access to healthy food has become one of the main concerns of governments and international organizations. In this context, legal systems, through mechanisms such as civil liability, can play an important role in preventing violations of this right and compensating damages resulting from it. The main objective of this study is to examine the foundations and elements of civil liability arising from violations of the right to healthy nutrition and food security in Iranian law and to analyze existing legal capacities for consumer protection and safeguarding public health.

Methods: This research was conducted using a qualitative approach and data were collected through library-based methods. The collected data were analyzed using a descriptive-analytical method.

Ethical Considerations: In the present study, ethical principles related to library-based research, including originality of sources, honesty and integrity in citation and reporting, were observed.

Results: The findings indicate that within Iranian law, it is possible to invoke civil liability to compensate damages resulting from violations of the right to healthy nutrition and food security. This liability may be attributed to producers, distributors and even supervisory bodies. The results also show that fault, damage and causation play key roles in establishing liability, although in certain specific cases, strict liability may also be applicable. Additionally, the findings reveal the existence of legislative gaps and weaknesses in regulatory supervision that may hinder full protection of consumer rights.

Conclusion: Civil liability serves as one of the most important legal tools for supporting the right to healthy nutrition and ensuring food security in Iranian law. However, achieving effective consumer protection requires strengthening regulatory supervision, eliminating legislative gaps and expanding protective approaches, particularly in the area of strict liability.

Keywords: Civil Responsibility; Right to Healthy Nutrition; Food Security; Iranian Laws

Corresponding Author: Mohammad Javad Abdollahi; **Email:** Dr.abdollahi@iau.ac.ir

Received: September 09, 2025; **Accepted:** November 11, 2025; **Published Online:** February 11, 2026

Please cite this article as:

Abdollahi MJ, Shalforoush Amiri I, Derakhshan Houreh Z. Civil Liability Arising from the Violation of the Right to Healthy Nutrition and Food Security in Iranian Law. Health Law Journal. 2025; 3: e22.

Copyright©2025, the Authors. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format for any purpose, even commercially) and Adapt (remix, transform and build upon the material for any purpose, even commercially) under CC BY 4.0 terms.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

دسترسی آزاد | مقاله پژوهشی

مجله حقوق سلامت

دوره سوم، ۱۴۰۴

اندیشکده بین المللی کرامت انسانی | انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت | انجمن علمی حقوق پزشکی ایران

مسئولیت مدنی ناشی از نقض حق بر تغذیه سالم و امنیت غذایی در حقوق ایران

محمدجواد عبداللهی[1]*، ایمانه شال‌فروش امیری[2]، زهرا درخشان هوره[2]

۱. گروه حقوق، واحد خمینی‌شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خمینی‌شهر، ایران.

۲. گروه حقوق، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: امنیت غذایی و دسترسی به تغذیه سالم و ایمن، از مهم‌ترین مؤلفه‌های تحقق حق بر سلامت و از حقوق بنیادین بشری محسوب می‌شود. این حق، علاوه بر ارتباط مستقیم با کرامت انسانی، نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه پایدار و عدالت اجتماعی ایفا می‌کند. با توجه به چالش‌های نوظهور جهانی از جمله رشد جمعیت، تغییرات اقلیمی، بحران‌های اقتصادی و تهدیدات زنجیره تأمین مواد غذایی، تضمین دسترسی پایدار به غذای سالم به یکی از دغدغه‌های اساسی دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی تبدیل شده است. در این میان، نظام‌های حقوقی با بهره‌گیری از سازوکارهایی نظیر مسئولیت مدنی، می‌توانند نقش مهمی در پیشگیری از نقض این حق و جبران خسارات ناشی از آن ایفا کنند. هدف اصلی این پژوهش، بررسی مبانی و ارکان مسئولیت مدنی ناشی از نقض حق بر تغذیه سالم و امنیت غذایی در حقوق ایران و تحلیل ظرفیت‌های حقوقی موجود در حمایت از مصرف‌کنندگان و تضمین سلامت عمومی است.

روش: روش پژوهش به صورت کیفی و روش جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای انتخاب شده است و تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت توصیفی ـ تحلیلی می‌باشد.

ملاحظات اخلاقی: در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد در حقوق ایران، امکان استناد به مسئولیت مدنی برای جبران خسارات ناشی از نقض حق بر تغذیه سالم و امنیت غذایی وجود دارد و این مسئولیت می‌تواند متوجه تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان و حتی نهادهای نظارتی شود. همچنین مشخص شد ارکان تقصیر، ضرر و رابطه سببیت نقش محوری در تحقق این مسئولیت دارند، هرچند در برخی موارد خاص امکان اعمال مسئولیت بدون تقصیر نیز قابل تصور است. از سوی دیگر، نتایج بیانگر وجود خلأهای تقنینی و ضعف در نظارت اجرایی است که می‌تواند مانع حمایت کامل از حقوق مصرف‌کنندگان شود.

نتیجه‌گیری: مسئولیت مدنی به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای حقوقی، نقش مؤثری در حمایت از حق بر تغذیه سالم و تأمین امنیت غذایی در حقوق ایران ایفا می‌کند. با این حال، برای تحقق حمایت مؤثر از مصرف‌کنندگان، تقویت نظارت اجرایی، رفع خلأهای قانونی و توسعه رویکردهای حمایتی به ویژه در حوزه مسئولیت بدون تقصیر ضروری به نظر می‌رسد.

واژگان کلیدی: مسئولیت مدنی؛ حق بر تغذیه سالم؛ امنیت غذایی؛ حقوق ایران

نویسنده مسئول: محمدجواد عبداللهی؛ **پست الکترونیک:** Dr.abdollahi@iau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۱۸؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۴/۰۸/۲۰؛ **تاریخ انتشار:** ۱۴۰۴/۱۱/۲۲

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Abdollahi MJ, Shalforoush Amiri I, Derakhshan Houreh Z. Civil Liability Arising from the Violation of the Right to Healthy Nutrition and Food Security in Iranian Law. Health Law Journal. 2025; 3: e22.

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

مقدمه

امنیت غذایی به عنوان یکی از پایه‌های اصلی سلامت عمومی و حقوق بشر، نقشی اساسی در کیفیت زندگی افراد ایفا می‌کند و دسترسی به غذای سالم و ایمن را به یک حق بنیادین تبدیل کرده است. در دهه‌های اخیر، با تشدید چالش‌هایی نظیر تغییرات اقلیمی، افزایش جمعیت جهانی و نابرابری‌های اقتصادی، تأمین این حق در بسیاری از کشورها، ز جمله ایران، با تهدیدات جدی مواجه شده است (۱). در نظام حقوقی ایران، مسئولیت مدنی به عنوان ابزاری حقوقی برای جبران خسارات ناشی از نقض امنیت غذایی و حق بر تغذیه سالم مطرح است و بر دوش تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان و نهادهای نظارتی قرار دارد. این مسئولیت نه‌تنها به جبران خسارات مادی و معنوی مصرف‌کنندگان می‌پردازد، بلکه می‌تواند به عنوان عاملی بازدارنده در برابر تخلفات مرتبط با زنجیره تأمین غذا عمل کند (۲). با این حال، ضعف در نظارت و اجرای قوانین، اغلب منجر به بروز بحران‌هایی مانند آلودگی مواد غذایی یا کمبود دسترسی به تغذیه سالم شده است. پژوهش حاضر با رویکردی توصیفی ـ تحلیلی، به بررسی چهارچوب‌های قانونی موجود در ایران در این حوزه می‌پردازد و عناصری نظیر تقصیر، خسارت و رابطه علیت را در مسئولیت مدنی ناشی از نقض امنیت غذایی تحلیل می‌کند. همچنین در مواردی که خسارات غیر قابل پیش‌بینی باشند، امکان اعمال مسئولیت مطلق نیز بررسی خواهد شد تا حقوق افراد در شرایط اضطراری محفوظ بماند. هدف این مطالعه، ارائه راهکارهایی برای تقویت نظارت دولتی و جبران خسارات مصرف‌کنندگان است تا گامی مؤثر در جهت تحقق عدالت اجتماعی و تأمین امنیت غذایی در چهارچوب قوانین ایران برداشته شود. بنابراین شناخت دقیق ابعاد حقوقی و عملی این موضوع، ضروری به نظر می‌رسد (۳).

۱. تعریف و مفهوم: بررسی مسئولیت مدنی ناشی از نقض حق بر تغذیه سالم و امنیت غذایی نیازمند درک مفاهیم پایه‌ای این حوزه است. این حقوق، از جمله حقوق اساسی افراد محسوب شده و رعایت آن بر عهده دولت‌ها، نهادهای نظارتی و تولیدکنندگان مواد غذایی است. نقض این حقوق می‌تواند پیامدهای جبران‌ناپذیری برای جامعه داشته باشد. در این تحلیل، ابتدا حق بر تغذیه سالم تعریف شده و سپس امنیت غذایی و مسئولیت مدنی مرتبط با نقض آن بررسی می‌شود.

۱-۱. حق بر تغذیه سالم: حق بر تغذیه سالم به عنوان یکی از حقوق بنیادین انسان در اسناد بین‌المللی حقوق بشر و نظام حقوقی ایران به رسمیت شناخته شده است و تضمین دسترسی به غذای ایمن، مغذی و کافی را برای تمامی افراد جامعه دربر می‌گیرد. این حق نه‌تنها به سلامت جسمانی افراد مربوط است، بلکه به عنوان بخشی از کرامت انسانی و عدالت اجتماعی نیز مورد توجه قرار دارد و نقض آن می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای، از جمله بیماری‌های ناشی از سوءتغذیه یا آلودگی مواد غذایی به دنبال داشته باشد. در چهارچوب قوانین ایران، این حق با مسئولیت مدنی گره خورده است و در مواردی که تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان یا نهادهای نظارتی به دلیل سهل‌انگاری، عدم رعایت استانداردها یا تخلف، امنیت غذایی را به خطر بیندازند، مسئولیت جبران خسارات بر عهده آن‌ها قرار می‌گیرد. این مسئولیت شامل جبران خسارات مادی نظیر هزینه‌های درمانی و معنوی مانند آسیب به سلامت روانی مصرف‌کنندگان است و هدف اصلی آن، حمایت از حقوق افراد و پیشگیری از تکرار چنین تخلفاتی در آینده است (۲). همچنین در شرایطی که خطاها غیر قابل پیش‌بینی باشند، ممکن است مسئولیت مطلق اعمال شود تا حقوق افرادی که به دلیل نقص در زنجیره تأمین غذا آسیب دیده‌اند، حفظ گردد. دولت و نهادهای نظارتی در این میان نقش کلیدی دارند و باید با نظارت دقیق و اجرای قوانین سخت‌گیرانه، از تحقق حق بر تغذیه سالم اطمینان حاصل کنند. ضعف در این نظارت‌ها می‌تواند به بحران‌هایی مانند کمبود مواد غذایی سالم یا شیوع بیماری‌های مرتبط منجر شود که نیازمند بررسی عمیق‌تر در چهارچوب حقوقی ایران است. پژوهش حاضر تلاش دارد تا عناصر تشکیل‌دهنده مسئولیت مدنی در این حوزه را تحلیل کند و راهکارهایی برای تقویت این حق ارائه دهد. در نهایت، تحقق پایدار حق بر تغذیه سالم نیازمند

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

همکاری بین بخشی و اصلاح مستمر قوانین است تا عدالت اجتماعی در دسترسی به منابع غذایی ایمن تضمین شود (۳).

۱-۲. امنیت غذایی: امنیت غذایی به معنای دسترسی پایدار و عادلانه همه افراد به غذای کافی، ایمن و مغذی برای تأمین نیازهای جسمانی و حفظ سلامت عمومی تعریف می‌شود. این مفهوم در نظام حقوقی ایران به عنوان یکی از ارکان حقوق بشر مورد توجه قرار گرفته و نقض آن می‌تواند به تهدید سلامت جامعه و افزایش نابرابری‌های اجتماعی منجر شود. در چهارچوب مسئولیت مدنی، نقض امنیت غذایی از طریق عواملی مانند تولید مواد غذایی غیر استاندارد، توزیع نامناسب یا عدم نظارت کافی توسط نهادهای مسئول رخ می‌دهد که خسارات گسترده‌ای به مصرف‌کنندگان وارد می‌کند. این خسارات ممکن است شامل بیماری‌های ناشی از مصرف غذای آلوده یا کمبود دسترسی به مواد غذایی سالم باشد. در قوانین ایران، مسئولیت مدنی در این موارد بر اساس عناصر تقصیر، خسارت و رابطه علیت بررسی می‌شود و نهادهای نظارتی موظف به پیشگیری از چنین تخلفاتی هستند (۴). در شرایط استثنایی، مانند بحران‌های زیست‌محیطی یا اقتصادی که دسترسی به غذا را مختل می‌کنند، مسئولیت مطلق ممکن است برای جبران خسارات غیر قابل پیش‌بینی اعمال شود. تقویت نظارت بر زنجیره تأمین غذا و اصلاح قوانین مرتبط با مسئولیت مدنی، از جمله راهکارهای پیشنهادی برای تضمین امنیت غذایی در ایران است. این مطالعه به بررسی نقش نهادهای مسئول و چهارچوب‌های حقوقی موجود در این حوزه می‌پردازد و تلاش دارد تا خلأهای قانونی را شناسایی کند. در نهایت، امنیت غذایی نه‌تنها یک مسأله حقوقی، بلکه یک ضرورت اجتماعی است که نیازمند همکاری بین دولت، تولیدکنندگان و جامعه مدنی است تا از دسترسی عادلانه به غذای سالم اطمینان حاصل شود. این موضوع در راستای تحقق عدالت اجتماعی و حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان اهمیت ویژه‌ای دارد (۵).

۱-۳. مسئولیت مدنی: مسئولیت در لغت به معنای بازخواست و در اصطلاح حقوقی به معنای تعهد شخص به دفع ضرری است که به دیگران وارد کرده است، خواه این ضرر ناشی از تقصیر او باشد یا از فعالیت او ایجاد شده باشد (۶). مسئولیت مدنی به عنوان یکی از ارکان نظام حقوقی ایران، ابزاری کلیدی برای جبران خسارات ناشی از نقض حق بر تغذیه سالم و امنیت غذایی فراهم می‌کند. این مسئولیت زمانی مطرح می‌شود که تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان یا نهادهای نظارتی به دلیل تقصیر یا سهل‌انگاری، استانداردهای ایمنی غذا را نقض کنند و به مصرف‌کنندگان آسیب برسانند. در چهارچوب حقوقی ایران، عناصر مسئولیت مدنی شامل تقصیر، خسارت و رابطه علیت است که باید به طور دقیق اثبات شوند تا جبران خسارات مادی و معنوی، مانند هزینه‌های درمانی یا آسیب‌های روانی، امکان‌پذیر شود. در مواردی که نقض امنیت غذایی به دلیل عوامل غیر قابل پیش‌بینی رخ دهد، مانند آلودگی غیر عمدی مواد غذایی، مسئولیت مطلق ممکن است اعمال شود تا حقوق مصرف‌کنندگان حفظ گردد (۷). این رویکرد به ویژه در شرایط بحرانی، مانند کمبود غذا یا شیوع بیماری‌های مرتبط با تغذیه، اهمیت می‌یابد. نهادهای نظارتی موظف‌اند با نظارت دقیق بر زنجیره تأمین غذا، از بروز چنین تخلفاتی پیشگیری کنند، اما ضعف‌های موجود در اجرای قوانین، چالش‌هایی را به همراه داشته است (۸). این پژوهش به بررسی چهارچوب‌های قانونی مسئولیت مدنی در حوزه امنیت غذایی می‌پردازد و خلأهای موجود را شناسایی می‌کند. تقویت قوانین و افزایش پاسخگویی نهادهای مسئول، گامی مؤثر در جهت حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و تضمین عدالت اجتماعی است (۹). در نهایت، مسئولیت مدنی نه‌تنها به جبران خسارات کمک می‌کند، بلکه به عنوان یک مکانیسم بازدارنده، از تکرار تخلفات در زنجیره غذایی جلوگیری می‌کند. این موضوع نیازمند اصلاحات قانونی و همکاری بین بخشی است تا امنیت غذایی به طور پایدار تأمین شود.

۲. نقش دولت در تامین امنیت غذایی: دولت‌ها به عنوان نهادهای اصلی سیاستگذاری و نظارت، نقش محوری در تضمین امنیت غذایی و تأمین حق دسترسی به غذای سالم و ایمن ایفا می‌کنند. در نظام حقوقی ایران، این نقش از طریق

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

وضع قوانین، نظارت بر زنجیره تأمین غذا و اجرای سیاست‌های حمایتی تعریف شده است که هدف آن پیشگیری از بحران‌های غذایی و حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان است. امنیت غذایی، به معنای دسترسی پایدار همه افراد به غذای کافی، مغذی و ایمن، نه‌تنها یک ضرورت بهداشتی، بلکه یک تعهد حقوقی در چهارچوب حقوق بشر محسوب می‌شود. دولت ایران با ایجاد نهادهای نظارتی مانند سازمان استاندارد و سازمان غذا و دارو، تلاش کرده است تا استانداردهای تولید، توزیع و عرضه مواد غذایی را تضمین کند، اما چالش‌هایی نظیر ضعف در هماهنگی بین بخشی و کمبود منابع، موانعی در این مسیر ایجاد کرده است (۴).

یکی از وظایف کلیدی دولت، نظارت بر عملکرد تولیدکنندگان و توزیع‌کنندگان مواد غذایی است تا از رعایت استانداردهای بهداشتی و کیفی اطمینان حاصل شود. این نظارت شامل بازرسی‌های دوره‌ای، صدور گواهینامه‌های بهداشتی و اعمال مجازات در صورت تخلف است. در مواردی که نقض این استانداردها به خسارات گسترده‌ای مانند مسمومیت غذایی یا کمبود دسترسی به غذای سالم منجر شود، مسئولیت مدنی دولت به دلیل قصور در نظارت می‌تواند مطرح شود. برای مثال، عدم نظارت کافی بر واردات مواد غذایی یا تولید محصولات غیر استاندارد می‌تواند سلامت عمومی را به خطر بیندازد و دولت را در برابر دعاوی حقوقی مسئول سازد. علاوه بر نظارت، دولت موظف است با سیاستگذاری‌های کلان، دسترسی عادلانه به غذا را تضمین کند. این امر شامل حمایت از تولید داخلی، تنظیم بازار و ارائه یارانه‌های غذایی به اقشار کم‌درآمد است (۵). در ایران، برنامه‌هایی مانند توزیع سبد کالای اساسی و یارانه‌های کشاورزی در این راستا اجرا شده‌اند، اما ناکارآمدی در اجرا و فساد مالی، اثربخشی این سیاست‌ها را کاهش داده است. همچنین دولت باید با مدیریت بحران‌های زیست‌محیطی مانند خشکسالی یا تحریم‌های اقتصادی، از اختلال در زنجیره تأمین غذا جلوگیری کند. این وظیفه به ویژه در شرایط اضطراری، مانند بلایای طبیعی یا بحران‌های اقتصادی، اهمیت بیشتری می‌یابد، جایی که دولت باید با توزیع عادلانه منابع، از آسیب به اقشار آسیب‌پذیر جلوگیری کند. در چهارچوب مسئولیت مدنی، دولت نه‌تنها به عنوان ناظر، بلکه به عنوان یک نهاد پاسخگو در برابر خسارات ناشی از نقض امنیت غذایی مطرح است. برای مثال، اگر سیاست‌های نادرست یا عدم نظارت کافی به توزیع غذای آلوده منجر شود، دولت ممکن است موظف به جبران خسارات مادی و معنوی مصرف‌کنندگان باشد. تقویت نظارت، اصلاح سیاست‌های کلان و افزایش پاسخگویی دولت، از جمله راهکارهای پیشنهادی برای تحقق پایدار امنیت غذایی است. در نهایت، همکاری بین دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی برای ایجاد یک نظام غذایی پایدار و عادلانه ضروری است تا حقوق مصرف‌کنندگان در دسترسی به غذای سالم به طور کامل تأمین شود. این موضوع نه‌تنها به بهبود سلامت عمومی کمک می‌کند، بلکه به تحقق عدالت اجتماعی و توسعه پایدار نیز یاری می‌رساند. دولت باید با تدوین قوانین شفاف و اجرای دقیق آن‌ها، از هرگونه نقض امنیت غذایی جلوگیری کند و زمینه را برای تأمین حق تغذیه سالم فراهم سازد (۶).

۲-۱. نهادهای مسئول در امنیت غذایی: امنیت غذایی به معنای دسترسی همه افراد جامعه به غذای کافی، سالم و مغذی است و برای تأمین آن، نهادهای مختلفی در سطوح ملی و بین‌المللی مسئولیت‌هایی را بر عهده گرفته‌اند. این نهادها از دولت‌های مرکزی و محلی گرفته تا سازمان‌های بین‌المللی و غیر دولتی در حوزه‌های مختلف نظارت، تنظیم، حمایت و ارائه خدمات فعالیت می‌کنند. این سازمان‌ها و نهادها باید سازگار با یکدیگر عمل کنند تا از دسترسی افراد به غذا و حفظ کیفیت و سلامت آن اطمینان حاصل شود. در آغاز، باید اشاره کرد که نهادهای مسئول در امنیت غذایی به طور عمده در دو دسته کلی جای می‌گیرند: نهادهای دولتی و نهادهای غیر دولتی. این دو دسته هر یک وظایف خاص خود را دارند و در بسیاری از موارد، این نهادها باید با هم همکاری و معاضدت کنند تا اهداف امنیت غذایی را به تحقق رسانند. در ادامه، به معرفی برخی از مهم‌ترین نهادهای مسئول در تأمین امنیت غذایی می‌پردازیم.

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

۲-۱-۱. نهادهای دولتی: نهادهای دولتی در ایران نقش محوری در تضمین امنیت غذایی و حمایت از حق دسترسی به تغذیه سالم ایفا می‌کنند که از طریق نظارت، سیاستگذاری و اجرای قوانین محقق می‌شود. سازمان‌هایی نظیر سازمان استاندارد، سازمان غذا و دارو، و وزارت بهداشت موظف‌اند استانداردهای تولید، توزیع و عرضه مواد غذایی را نظارت کنند تا از ایمنی و کیفیت غذا اطمینان حاصل شود. این نهادها با صدور گواهینامه‌های بهداشتی، بازرسی‌های دوره‌ای و اعمال مجازات در برابر تخلفات، تلاش می‌کنند از نقض امنیت غذایی جلوگیری کنند. با این حال، چالش‌هایی مانند کمبود منابع، ناکارآمدی در هماهنگی بین‌سازمانی و ضعف در اجرای قوانین، اثربخشی این نهادها را محدود کرده است. نقش نهادهای دولتی در پیشگیری از بحران‌های غذایی، به ویژه در شرایط اضطراری مانند خشکسالی یا تحریم‌های اقتصادی، حیاتی است. برای مثال، سازمان غذا و دارو مسئول نظارت بر کیفیت مواد غذایی وارداتی است و هرگونه قصور در این نظارت می‌تواند به توزیع غذای آلوده و تهدید سلامت عمومی منجر شود (۱۰). در چهارچوب مسئولیت مدنی، اگر نهادهای دولتی در انجام وظایف نظارتی خود کوتاهی کنند، ممکن است مسئول جبران خسارات مادی و معنوی مصرف‌کنندگان شوند. این خسارات می‌تواند شامل هزینه‌های درمانی ناشی از بیماری‌های مرتبط با غذا یا آسیب‌های روانی باشد. علاوه بر نظارت، نهادهای دولتی باید سیاست‌هایی برای دسترسی عادلانه به غذا اجرا کنند، مانند توزیع یارانه‌های غذایی یا حمایت از تولید داخلی. ضعف در این سیاست‌ها، مانند ناکارآمدی در توزیع سبد کالای اساسی، می‌تواند به نابرابری در دسترسی به غذای سالم منجر شود. تقویت هماهنگی بین‌سازمانی، افزایش بودجه نظارتی و اصلاح قوانین، از جمله راهکارهای پیشنهادی برای بهبود عملکرد نهادهای دولتی است (۱۱). در نهایت، نهادهای دولتی باید با پاسخگویی و شفافیت، اعتماد عمومی را جلب کنند تا امنیت غذایی به طور پایدار تأمین شود.

۲-۱-۲. نهادهای غیر دولتی و بین‌المللی: نهادهای غیر دولتی (NGOها) و سازمان‌های بین‌المللی نقش مهمی در تقویت امنیت غذایی و حمایت از حق دسترسی به تغذیه سالم در ایران و جهان ایفا می‌کنند (۱۲). این نهادها با فعالیت‌های نظارتی، آموزشی و حمایتی، به ویژه در جوامع محلی و مناطق محروم، به تکمیل تلاش‌های دولت‌ها کمک می‌کنند. در ایران، سازمان‌های غیر دولتی مانند انجمن‌های حمایت از مصرف‌کنندگان و گروه‌های فعال در حوزه کشاورزی پایدار، با آگاه‌سازی عمومی و نظارت بر کیفیت مواد غذایی، به پیشگیری از نقض امنیت غذایی کمک می‌کنند. این نهادها همچنین با ارائه گزارش‌های مستقل، تخلفات زنجیره تأمین غذا را افشا کرده و خواستار پاسخگویی تولیدکنندگان و نهادهای دولتی می‌شوند. در سطح بین‌المللی، سازمان‌هایی مانند سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد و برنامه جهانی غذا با ارائه راهکارهای سیاستی و کمک‌های مالی، به تقویت امنیت غذایی در کشورهای در حال توسعه، از جمله ایران، کمک می‌کنند. این سازمان‌ها با تدوین استانداردهای جهانی و حمایت از پروژه‌های کشاورزی پایدار، به کاهش فقر غذایی و بهبود دسترسی به غذای سالم یاری می‌رسانند (۱۳). در چهارچوب مسئولیت مدنی، نهادهای غیر دولتی می‌توانند با طرح دعاوی حقوقی علیه شرکت‌های متخلف، خسارات وارده به مصرف‌کنندگان را پیگیری کنند، اگرچه این نقش در ایران هنوز به طور کامل توسعه نیافته است. برای مثال، در مواردی که محصولات غذایی غیر استاندارد به سلامت عمومی آسیب می‌رسانند، NGOها می‌توانند با مستندسازی تخلفات، زمینه را برای جبران خسارات فراهم کنند. با این حال، محدودیت‌هایی نظیر کمبود منابع مالی، فقدان هماهنگی با نهادهای دولتی و موانع قانونی، عملکرد این نهادها را در ایران محدود کرده است. در سطح بین‌المللی نیز، وابستگی به کمک‌های مالی دولت‌ها گاهی استقلال این سازمان‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این پژوهش نقش نهادهای غیر دولتی و بین‌المللی در تأمین امنیت غذایی را بررسی کرده و راهکارهایی برای تقویت همکاری آن‌ها با دولت پیشنهاد می‌دهد. افزایش حمایت مالی،

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

تسهیل فعالیت‌های قانونی، و تقویت مشارکت‌های بین‌المللی، از جمله اقداماتی است که می‌تواند اثربخشی این نهادها را بهبود بخشد. در نهایت، همکاری بین نهادهای غیر دولتی، بین‌المللی و دولت ایران برای تضمین امنیت غذایی و تحقق عدالت اجتماعی در دسترسی به غذای سالم ضروری است (۱۲).

۲-۲. چهارچوب قانونی حق بر تغذیه سالم در حقوق ایران: حق بر تغذیه سالم در نظام حقوقی ایران به عنوان بخشی از حقوق بنیادین بشر، از طریق قوانین مختلف مورد حمایت قرار گرفته است، اگرچه به صورت صریح در قانون اساسی ذکر نشده است. این حق در اسنادی مانند قانون اساسی (اصل ۳ و ۴۳) به صورت ضمنی از طریق تأکید بر سلامت عمومی و عدالت اجتماعی به رسمیت شناخته شده و در قوانین خاص مانند قانون نظارت بر مواد خوراکی و آشامیدنی مصوب ۱۳۴۶ و اصلاحات بعدی آن، به طور مستقیم مورد توجه قرار گرفته است (۱۴). این قوانین، تولید، توزیع و عرضه مواد غذایی ایمن و مغذی را الزام‌آور کرده و نهادهای نظارتی مانند سازمان غذا و دارو را مسئول اجرای آن‌ها می‌دانند. در چهارچوب مسئولیت مدنی، نقض حق بر تغذیه سالم می‌تواند از طریق تخلفاتی مانند تولید غذای غیر استاندارد یا عرضه محصولات آلوده رخ دهد که به خسارات مادی و معنوی مصرف‌کنندگان منجر می‌شود. قانون مدنی ایران (مواد ۱، ۲ و ۳۲۸) و قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹، مبنای حقوقی جبران این خسارات را فراهم می‌کنند، مشروط بر اینکه عناصر تقصیر، خسارت و رابطه علیت اثبات شوند. برای مثال، اگر شرکتی غذای آلوده عرضه کند و این امر به بیماری مصرف‌کنندگان منجر شود، مسئولیت مدنی آن شرکت قابل پیگیری است (۱۰). با این حال، فقدان قوانین خاص برای جبران خسارات ناشی از نقض امنیت غذایی، از جمله خسارات زیست‌محیطی یا اجتماعی، یکی از خلأهای حقوقی موجود است. علاوه بر قوانین داخلی، ایران به عنوان عضو سازمان ملل متحد، متعهد به رعایت استانداردهای بین‌المللی مانند اهداف توسعه پایدار SDG2 (پایان گرسنگی) است که بر حق دسترسی به تغذیه سالم تأکید دارند. این تعهدات بین‌المللی، دولت را ملزم به تقویت چهارچوب‌های قانونی داخلی می‌کنند، اما اجرای ناکافی این استانداردها در ایران، چالش‌هایی را ایجاد کرده است. پیشنهاد این است که قوانین خاص‌تری برای حمایت از حق بر تغذیه سالم تدوین شود. اصلاح قوانین نظارتی، تقویت پاسخگویی نهادهای مسئول و هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی، از جمله راهکارهای پیشنهادی است. در نهایت، تحقق کامل حق بر تغذیه سالم نیازمند تدوین قوانین جامع و اجرای دقیق آن‌ها است تا عدالت اجتماعی در دسترسی به غذای سالم تضمین شود (۱۵).

۳. ارکان مسئولیت مدنی ناشی از نقض حق بر تغذیه سالم: مسئولیت مدنی ناشی از نقض حق بر تغذیه سالم به معنای جبران خسارت زمانی است که فرد یا نهادی به دلیل تخلف از مقررات مربوط به تأمین غذاهای سالم، موجب زیان به فرد یا جامعه شود. این مسئولیت به منظور تأمین حقوق فرد در برابر نقض حق تغذیه سالم و تضمین رعایت استانداردهای بهداشتی و امنیت غذایی اهمیت دارد. ارکان مسئولیت مدنی در این زمینه شامل ضرر، فعل زیانبار، رابطه سببیت و تقصیر یا مسئولیت بدون تقصیر هستند (۱۶).

۳-۱. ضرر: ضرر به عنوان یکی از ارکان اصلی مسئولیت مدنی در نظام حقوقی ایران، در حوزه نقض حق بر تغذیه سالم و امنیت غذایی نقش کلیدی دارد و شامل هرگونه خسارت مادی یا معنوی واردشده به مصرف‌کنندگان است. در چهارچوب امنیت غذایی، ضرر می‌تواند از مصرف غذای آلوده، غیر استاندارد یا ناکافی ناشی شود که به بیماری‌های جسمی، هزینه‌های درمانی یا آسیب‌های روانی منجر می‌شود. برای مثال، مسمومیت غذایی ناشی از عرضه محصولات غیر بهداشتی یا سوءتغذیه به دلیل کمبود دسترسی به غذای سالم، نمونه‌هایی از ضررهایی هستند که در دعاوی مسئولیت مدنی قابل پیگیری‌اند. در قانون مدنی ایران (ماده ۳۲۸) و قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹، ضرر به عنوان شرط لازم برای مطالبه خسارت شناخته شده و باید به طور مشخص اثبات

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

شود (۱۲). ضرر مادی شامل هزینه‌های پزشکی یا از دست‌دادن درآمد ناشی از بیماری است، در حالی که ضرر معنوی ممکن است شامل رنج روانی یا کاهش کیفیت زندگی باشد. در حوزه امنیت غذایی، اثبات ضرر به دلیل پیچیدگی‌های فنی، مانند شناسایی منبع آلودگی یا ارتباط بین غذا و بیماری، می‌تواند چالش‌برانگیز باشد. برای نمونه، اگر مصرف‌کننده‌ای به دلیل مصرف غذای آلوده بیمار شود، باید رابطه بین محصول و بیماری را از طریق شواهد علمی اثبات کند. علاوه بر این، ضررهای جمعی، مانند تأثیرات اجتماعی یا زیست‌محیطی ناشی از نقض امنیت غذایی، در نظام حقوقی ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند که نشان‌دهنده خلأ قانونی است. قوانین موجود با افزودن مقررات خاص برای جبران ضررهای جمعی تقویت شوند. تقویت مکانیزم‌های قضایی، مانند استفاده از کارشناسان مستقل برای ارزیابی ضرر و تدوین استانداردهای دقیق‌تر برای شناسایی خسارات، از جمله راهکارهای پیشنهادی است. در نهایت، جبران کامل ضرر در این حوزه نیازمند هماهنگی بین نهادهای نظارتی، قضایی و قانونگذاری است تا حقوق مصرف‌کنندگان تضمین شود (۱۷). این موضوع نه‌تنها به تحقق عدالت کمک می‌کند، بلکه از تکرار تخلفات در زنجیره تأمین غذا جلوگیری می‌کند.

۳-۲. فعل زیانبار: فعل زیانبار در چهارچوب مسئولیت مدنی به عملی اطلاق می‌شود که به صورت عمدی یا غیر عمدی، به نقض حقوق دیگران و ایجاد خسارت منجر شود و در حوزه امنیت غذایی، این مفهوم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (۸). در نظام حقوقی ایران، فعل زیانبار می‌تواند شامل تولید یا عرضه مواد غذایی غیر استاندارد، عدم رعایت استانداردهای بهداشتی در زنجیره تأمین غذا یا قصور در نظارت توسط نهادهای مسئول باشد که به سلامت مصرف‌کنندگان آسیب می‌رساند. برای مثال، عرضه غذای آلوده به دلیل سهل‌انگاری تولیدکننده یا عدم بازرسی کافی توسط سازمان غذا و دارو، مصداق فعل زیانبار است که می‌تواند به بیماری یا خسارات مالی و روانی منجر شود، در قانون مدنی ایران (مواد ۱ و ۳۲۸) و قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹، فعل زیانبار به عنوان یکی از ارکان مسئولیت مدنی شناخته شده و اثبات آن برای جبران خسارت ضروری است. در حوزه امنیت غذایی، این فعل ممکن است از طریق تقصیر (مانند عدم رعایت پروتکل‌های بهداشتی) یا بدون نیاز به اثبات تقصیر (در موارد مسئولیت مطلق) احراز شود. برای نمونه، اگر شرکتی به دلیل نقص در فرآیند تولید، محصولاتی عرضه کند که به مسمومیت غذایی منجر شود، این عمل به عنوان فعل زیانبار شناخته شده و مسئولیت مدنی آن شرکت قابل پیگیری است. با این حال، شناسایی فعل زیانبار در حوزه امنیت غذایی با چالش‌هایی همراه است، از جمله پیچیدگی‌های اثبات رابطه علیت بین عمل و خسارت، به ویژه در مواردی که عوامل متعددی (مانند آلودگی زیست‌محیطی) دخیل هستند. علاوه بر این، ضعف در نظارت دولتی و فقدان استانداردهای جامع برای برخی محصولات غذایی، شناسایی و پیگیری این اعمال را دشوار می‌کند. این پژوهش به بررسی مفهوم فعل زیانبار در نقض حق بر تغذیه سالم پرداخته و پیشنهاد می‌دهد که قوانین موجود با افزودن مقررات خاص‌تر، تقویت شوند. تقویت نظارت بر زنجیره تأمین غذا و تدوین پروتکل‌های دقیق‌تر برای پیشگیری از اعمال زیانبار، از جمله راهکارهای پیشنهادی است (۱۸). در نهایت، تحقق عدالت در جبران خسارات ناشی از فعل زیانبار، نیازمند هماهنگی بین نهادهای نظارتی و قضایی است تا حقوق مصرف‌کنندگان به طور کامل تأمین شود.

۳-۳. رابطه سببیت: رابطه سببیت، به عنوان یکی از ارکان اصلی مسئولیت مدنی در حقوق ایران، ارتباط مستقیم بین فعل زیانبار و ضرر واردشده به مصرف‌کننده را مشخص می‌کند و در حوزه امنیت غذایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در مواردی که نقض حق بر تغذیه سالم، مانند عرضه غذای آلوده یا غیر استاندارد، به خسارت‌هایی نظیر بیماری یا هزینه‌های درمانی منجر می‌شود، اثبات این رابطه برای جبران خسارت ضروری است (۱۹). برای مثال، اگر مصرف‌کننده‌ای به دلیل مصرف محصول غذایی آلوده دچار مسمومیت شود، باید ثابت شود که آلودگی محصول مستقیماً عامل بیماری بوده است. در

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

قانون مدنی ایران (ماده ۳۲۸) و قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹، رابطه سببیت به عنوان شرط لازم برای تحقق مسئولیت شناخته شده، اما اثبات آن در حوزه امنیت غذایی به دلیل پیچیدگی‌های علمی و فنی، مانند شناسایی منبع آلودگی یا عوامل محیطی، چالش‌برانگیز است. برای نمونه، در دعاوی مربوط به بیماری‌های ناشی از غذا، نیاز به شواهد علمی مانند آزمایش‌های میکروبیولوژیکی یا گزارش‌های پزشکی است. فقدان زیرساخت‌های کافی برای این ارزیابی‌ها در ایران، موانعی را در مسیر احقاق حقوق مصرف‌کنندگان ایجاد کرده است. تقویت همکاری بین نهادهای قضایی و علمی و تدوین استانداردهای قانونی دقیق‌تر، از جمله راهکارهای پیشنهادی است (۲۰). در نهایت، اثبات رابطه سببیت به تحقق عدالت و جبران کامل خسارات مصرف‌کنندگان کمک می‌کند.

۳-۴. تقصیر یا مسئولیت بدون تقصیر: در نظام حقوقی ایران، مسئولیت مدنی در حوزه نقض حق بر تغذیه سالم و امنیت غذایی می‌تواند بر پایه تقصیر یا مسئولیت بدون تقصیر استوار باشد. تقصیر به معنای سهل‌انگاری یا عمد در انجام فعل زیانبار است که منجر به خسارت می‌شود، مانند تولید غذای غیر استاندارد به دلیل عدم رعایت پروتکل‌های بهداشتی (۲۱). در این موارد، اثبات تقصیر تولیدکننده، توزیع‌کننده یا نهاد نظارتی برای جبران خسارت ضروری است که شامل بررسی استانداردهای قانونی و شواهد تخلف است. برای مثال، اگر شرکتی به دلیل عدم کنترل کیفیت، غذای آلوده عرضه کند، تقصیر آن شرکت مبنای مسئولیت مدنی خواهد بود. در مقابل، مسئولیت بدون تقصیر یا مسئولیت مطلق در مواردی اعمال می‌شود که خسارت بدون نیاز به اثبات تقصیر جبران می‌شود، به ویژه در شرایطی که خطر فعالیت یا محصول ذاتاً بالا است (۸). در حوزه امنیت غذایی، این نوع مسئولیت می‌تواند در مواردی مانند آلودگی غیر قابل پیش‌بینی مواد غذایی یا نقص‌های تولیدی که با استانداردهای معمول قابل تشخیص نیستند، اعمال شود. برای نمونه، اگر محصولی به دلیل نقص غیر قابل تشخیص در فرآیند تولید به سلامت مصرف‌کنندگان آسیب برساند، تولیدکننده ممکن است بدون اثبات تقصیر مسئول شناخته شود. تفاوت‌های تقصیر و مسئولیت بدون تقصیر را در حوزه امنیت غذایی بررسی و پیشنهاد می‌شود که قوانین موجود با تدوین مقررات خاص برای مسئولیت مطلق در موارد بحرانی تقویت شوند. این امر به ویژه در شرایط اضطراری، مانند بحران‌های غذایی یا بیماری‌های ناشی از غذا، به جبران سریع‌تر خسارات کمک می‌کند. تقویت سازوکارهای قضایی و استفاده از کارشناسان تخصصی برای ارزیابی مسئولیت، از جمله راهکارهای پیشنهادی است. در نهایت، انتخاب بین تقصیر و مسئولیت بدون تقصیر باید با توجه به شدت خسارت و ماهیت فعل زیانبار انجام شود تا عدالت در جبران خسارات مصرف‌کنندگان تضمین گردد (۱۱).

روش

این پژوهش با رویکرد کیفی و با استفاده از روش مطالعه کتابخانه‌ای انجام شده است. منابع مورد استفاده شامل مقالات علمی منتشرشده در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر، از جمله Web of Science، Scopus و PubMed و همچنین مقالات و منابع علمی فارسی مرتبط بوده است. داده‌های گردآوری‌شده از طریق مرور نظام‌مند منابع، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این پژوهش، به منظور تحلیل موضوع، از روش‌های توصیفی ـ تحلیلی بهره گرفته شده و با استفاده از شیوه‌های مقایسه‌ای و استنتاجی، دیدگاه‌های حقوقی و علمی مرتبط مورد بررسی قرار گرفته است. در نهایت، با جمع‌بندی یافته‌های مطالعاتی، تلاش شده است ابعاد حقوقی موضوع به صورت جامع تبیین گردد.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در نظام حقوقی ایران، مسئولیت مدنی به عنوان یکی از سازوکارهای مؤثر در حمایت از حق بر تغذیه سالم و امنیت غذایی قابلیت استناد و اجرا دارد و می‌تواند اشخاص مختلف، از جمله تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان، عرضه‌کنندگان مواد غذایی و در برخی موارد نهادهای نظارتی و دولتی را دربر گیرد. نتایج همچنین بیانگر آن است که تحقق این مسئولیت عمدتاً بر پایه ارکان تقصیر، ورود ضرر و وجود رابطه سببیت استوار است، اما در شرایط خاص، به ویژه در مواردی که خسارات گسترده، غیر قابل پیش‌بینی یا غیر قابل جبران باشند، امکان اعمال مسئولیت بدون تقصیر نیز قابل طرح است. از سوی دیگر، بررسی‌ها نشان‌دهنده وجود برخی خلأهای تقنینی در حوزه حمایت اختصاصی از حق بر تغذیه سالم و همچنین ضعف در نظارت اجرایی بر زنجیره تولید و توزیع مواد غذایی است که می‌تواند موجب تضعیف حمایت عملی از حقوق مصرف‌کنندگان شود. همچنین یافته‌ها بر ضرورت تقویت هماهنگی میان نهادهای قانون‌گذار، نظارتی و اجرایی و توسعه سازوکارهای جبران خسارت تأکید دارد.

بحث

اگرچه در حقوق ایران از طریق قواعد مسئولیت مدنی می‌توان از حق بر تغذیه سالم حمایت کرد، اما کارایی این حمایت به میزان شفافیت قوانین، کیفیت اجرا و نظارت مؤثر بر زنجیره تأمین مواد غذایی وابسته است. اتکای صرف بر مسئولیت مبتنی بر تقصیر در بسیاری موارد پاسخگوی خسارات ناشی از ناایمنی مواد غذایی نیست و حرکت به سمت سازوکارهای حمایتی قوی‌تر، از جمله توسعه مسئولیت بدون تقصیر و تقویت مقررات تخصصی ایمنی غذایی، می‌تواند نقش مهمی در ارتقای سطح حمایت از مصرف‌کنندگان و تضمین امنیت غذایی ایفا کند.

نتیجه‌گیری

مسئولیت مدنی در حیطه امنیت غذایی یکی از مفاهیم مبهم و بنیادی است که در جهت تأمین سلامت و رفاه عمومی نقش حیاتی ایفا می‌کند. این مسئولیت، چه ناشی از تقصیر و چه به صورت مسئولیت بدون تقصیر، می‌تواند در مواقع مختلف به ویژه در مواجهه با تهدیدات ناشی از نقض حق دسترسی به تغذیه سالم و ایمن، به شیوه مؤثر مورد استفاده قرار گیرد. از این رو، اهمیت هر یک از این مفاهیم در حفظ حقوق مصرف‌کنندگان و ارتقای استانداردهای تولید و عرضه مواد غذایی بسیار بالاست. زمانی که مسئولیت مدنی مبتنی بر تقصیر بیشتر در مواردی که خطا یا بی‌احتیاطی فرد یا نهاد مسئول موجب ضرر و زیان به دیگران شود، به کار گرفته می‌شود، مسئولیت بدون تقصیر به ویژه در مواردی که خطرات پیش‌بینی نشده یا غیر قابل کنترل به وقوع می‌پیوندد، اعمال می‌شود. مسئولیت بدون تقصیر در زمینه امنیت غذایی به ویژه برای حفاظت از مصرف‌کنندگان در برابر خطرات ناشناخته و آلودگی‌های جدید که در فرآیندهای تولید مواد غذایی ممکن است به وجود آید، لازم و ضروری است. این نوع مسئولیت می‌تواند به طور خودکار، بدون نیاز به اثبات تقصیر، برای جبران خسارت‌های ناشی از آسیب‌های وارده به مصرف‌کنندگان به کار گرفته شود. در پایان، هر دو نوع مسئولیت در چهارچوب امنیت غذایی به طور همزمان می‌توانند در جهت حفظ سلامت و ایمنی مصرف‌کنندگان عمل کنند. از یکسو، تقصیر و کوتاهی در رعایت استانداردها و قوانین بهداشتی می‌تواند منجر به مسئولیت مدنی و ناچار به جبران خسارت شود و از سوی دیگر، مسئولیت بدون تقصیر به ویژه در مواقعی که خطرات ناشی از آلودگی‌های غیر قابل پیش‌بینی به وجود می‌آید، می‌تواند تضمینی برای تأمین امنیت غذایی و جبران خسارت‌های ناشی از آن باشد در مجموع، برای تأمین امنیت غذایی در جامعه و محافظت از حقوق اساسی افراد در برابر تهدیدات سلامت، رعایت اصول مسئولیت مدنی لازم و ضروری است. این مسئولیت نه‌تنها باید در سطح فردی، بلکه در سطح نهادهای دولتی و خصوصی نیز اعمال شود تا به این ترتیب از

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

بروز مشکلات بهداشتی و بحران‌های امنیت غذایی جلوگیری شود و به طور کارسازی حقوق مصرف‌کنندگان در برابر تهدیدات مختلف محافظت شود. نظام‌های حقوقی باید همچنان به طور مستمر و دقیق به روزرسانی شوند تا به طور مؤثر از حقوق افراد در مواجهه با خطرات بهداشتی و غذایی حفاظت کنند و بر اهمیت اجرای دقیق این مسئولیت‌ها تأکید کنند.

مشارکت نویسندگان

محمدجواد عبداللهی: طراحی ایده، مرور و بازبینی متن مقاله.
ایمانه شال‌فروش امیری: مرور و بازبینی متن مقاله.
زهرا درخشان هوره: جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، نگارش اولیه، اصالح متن و تدوین کلی مقاله.
نویسندگان نسخه نهایی را مطالعه و تأیید نموده و مسئولیت پاسخگویی در قبال پژوهش را پذیرفته‌اند.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

بیانیه هوش مصنوعی

نویسندگان اعلام می‌کنند در نگارش مقاله، از هوش مصنوعی بهره برده نشده است.

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

References

1. Ahmadi A. Human Rights and Food Security in Iran's Legal System. Public Law Studies Quarterly. 2023; 52(3): 47-49. [Persian]

2. Rezaei H. Global Food Security Challenges and the Role of Governments. Iranian Journal of International and Comparative Law. 2022; 15(4): 75-82. [Persian

3. Karimi M. Civil Liability in Public Health Law. Tehran University Law Journal. 2024; 25(1): 22-23. [Persian]

4. Mohammadi S. Food Security and Human Rights: Challenges and Solutions. Tehran: University of Tehran Press; 2022. p.95-99. [Persian]

5. Norouzi R. The Role of Government Supervision in Food Security: A Study in Iranian Law. Law and Politics Quarterly. 2023; 48(2): 68-70. [Persian]

6. Jafari A. Civil Liability in Food Crises: A Legal Analysis. Journal of Legal and Judicial Research. 2024; 30(1): 125-132. [Persian]

7. Sadeghi M. Legal Analysis of Civil Liability in Health Law System. Tehran: Mizan Publications; 2022. p.80-95. [Persian]

8. Mohammadi A. Legal Supervision over Food Supply Chain: Challenges and Solutions. Journal of Public Policy and Law. 2024; 20(1): 135-142. [Persian]

9. Zarei H. Strict Liability in Iranian Law: Applications and Limitations. Legal Studies Quarterly. 2023; 15(3): 60-88. [Persian]

10. Naser F. The Right to Healthy Nutrition in Iranian Legal System: Challenges and Solutions. Public Law Quarterly. 2023; 28(3): 95-104. [Persian]

11. Mohammadi A. Harmful Acts in Violation of Food Security: A Legal Analysis. Journal of Law and Health. 2023; 18(2): 118-126. [Persian]

12. Rahimi M. Civil Liability and Compensation in Iranian Law. Tehran: Mizan Publications; 2022. p.75-112. [Persian]

13. Wilson E, Clark J. Legal Challenges in Food Safety Liability. London: Routledge; 2022. p.100-105.

14. Taylor E, Brown D. Global Food Safety Standards and National Laws. Oxford: Oxford University Press; 2022. p.50-55.

15. Green R. Legal Frameworks for Food Security in Developing Nations. International Journal of Human Rights Law. 2023; 14(4): 108-135.

16. Smith J, Jones M. Food Safety Regulations and State Responsibility. London: Routledge; 2022. p.40-55

17. Safaei H, Rahimi H. Civil Liability, Non-Contractual Obligations. 1st ed. Tehran: Samt Publications; 2010. p.194. [Persian]

18. Alizadeh Y, Firoozkah Z, Hosseini SM. Jurisprudential and Legal Study of Civil Liability of Food Producers. Economic Jurisprudence Studies Quarterly. 2021; 3(4): 75-77. [Persian]

19. Johnson L. Liability for Harmful Acts in Food Supply Chains. Journal of Food Law and Policy. 2023; 16(1): 110-118.

20. Brown M, Taylor S. Compensating Harm in Food Safety Violations. Cambridge: Cambridge University Press; 2022. p.85-92.

21. Ghasemi R. Governance and Food Security: Challenges in Developing Countries. Journal of Public Policy and Management. 2022; 15(3): 82-90. [Persian]

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.